

Cuvânt-înainte

Această carte se adresează, în primul rând, studenților și masteranzilor din domeniul dreptului și specialiștilor implicați în activitatea de descoperire a cazurilor judiciare. Or, realizarea muncii de înfăptuire a actului de justiție presupune o înțelegere profundă a procesului demonstrării comiterii faptelor prin existența și prezentarea probelor.

Realizarea cu succes a îndeletnicirii date presupune deținerea de către subiecții săi a unui vast arsenal de cunoștințe criminalistice, pentru ca actul de justiție să se desfășoare în același timp în corespundere cu rigorile metodelor și mijloacelor științifice și în concordanță cu prevederile de procedură din codurile penal sau civil.

Despre importanța probelor științifice în procesul judiciar se discută mult și de fiecare dată în folosul acestora. În legile de procedură s-au formulat mai multe definiții ale expertizei judiciare și constatării tehnico-științifice ca mijloace de probă. Potrivit surselor științifice, se atenționează că „... atât constatările experților, cât și concluziile ce se formulează în urma realizării expertizei, trebuie să fie conforme cu spiritul științific preconizat”¹.

Într-adevăr, credem că nu există (și nu pot exista) în procesul judiciar mijloace de probă de o obiectivitate mai înaltă prin caracterul lor decât expertizele judiciare (criminalistice sau de alt

¹ S. Alămoreanu, *Problematika expertizelor criminalistice. Note de curs pentru studenți de master*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 24.

gen), care, prin esența lor, aduc în procesul de justiție adevărul științific².

Vom oferi explicații asupra problematicii valorificării cunoștințelor de specialitate (speciale, specializate)³ și în cea de apreciere a concluziilor specialistului și expertului judiciar în cauzele investigate, necesare pentru plasarea probei științifice în locul cu adevărat potrivit acesteia în arsenalul probelor acumulate în cauze.

Este cunoscut faptul că „niciun expert judiciar, indiferent de specialitatea pe care o deține și performanța pe care o are în aceasta, nu poate aplica direct cunoștințele sale de bază pentru soluționarea sarcinilor de expertiză înaintate în actul ordonator. În acest scop, el trebuie să aplice cunoștințele profesionale transformate în cele speciale (utilizarea în procesul judiciar)”⁴. În acest sens, vom atenționa asupra diferențierii acestor noțiuni, pentru a oferi o imagine teoretică și practică atât problematicii cunoștințelor speciale, modului lor de utilizare în procesul judiciar, cât și în aprecierea concluziilor formulate ca urmare a utilizării lor în procesul judiciar în calitate de probațiune.

Studiul a fost desfășurat la Centrul Național de Expertize Judiciare al Ministerului Justiției și Institutul Național al Justiției din Moldova, în cadrul activității personale de expertiză criminalistică/judiciară și formator în instruirea inițială și continuă a cadrelor de experți judicari, procurori și judecători.

² O. Cataraga, *Expertiza judiciară*, Ed. Pro Universitaria, București, 2022, p. 15.

³ Termeni similari utilizați în diferite surse legislative și științifice.

⁴ *Op. cit.*, O. Cataraga, p. 29.

Capitolul 1

NOȚIUNI GENERALE

1.1. Criminalistica în procesul judiciar

De-a lungul anilor, continuă discuția privind așa-numita criză a criminalisticii pe plan mondial. În ciuda faptului că putem enumera monografiile publicate, recenzii asupra acestora, articole pe anumite subiecte, discursuri în cadrul conferințelor etc., care s-ar părea că ar trebui să ofere un progres calitativ în descoperirea și prevenirea infracțiunilor în situația actuală, deoarece criminalistica „actualizată” nu este capabilă să indice doar traseul ADSI (activitatea de detectare și soluționare a infracțiunilor), ci și să asigure formarea unor profesioniști capabili să se deplaseze pe traseul specificat.

Din păcate, un astfel de „avânt” – sau, cel puțin, un „salt” – în acest sector nu este observat.

Ar fi o greșală să spunem că domeniul criminalisticii este în stagnare ori înapoiere. E de ajuns să se sublinieze munca serioasă a cercetătorilor privind dezvoltarea și aplicarea la descoperirea infracțiunilor a metodelor și programelor informatice, cercetările în domeniul digital, elaborarea bazelor de date criminalistice ușor accesibile etc. Acestea, în acord cu specialitățile de expertiză judiciară nou-apărute: ecologică, a intelctului artificial, lingvistică, a patrimoniului și a multor altele, susțin întreg parcursul procesului judiciar și asigură cel mai obiectiv probatoriu obținut pe cale științifică. Sunt o mulțime de lucrări de doctorat care sprijină

întreținerea și conținutul bazelor de date de sistem, metodologiile și modurile de abordare necesare pentru pregătirea și efectuarea anumitor genuri de expertize ș.a.m.d.

Putem continua cu ușurință să aducem exemple de acest fel, dar și ceea ce s-a enumerat este suficient pentru a sublinia faptul că în criminalistică persistă o dinamică pozitivă solidă a procesului de dezvoltare, care oferă instrumente reale procesului judiciar în vederea parcurgerii cu succes a traseului ADSI. Deși succesele obținute de criminalistică sunt importante și corespund întru totul cerințelor la zi, fiind în sine bazate pe cele mai moderne realizări ale științelor contemporane, în practică observăm că majoritatea celor care le aplică au o abordare, în primul rând, fragmentară, iar în al doilea rând, nu se pot desprinde de vechea viziune a criminalisticii și a domeniului său, în special a percepției înguste a categoriei de „urmă”. De menționat, cu regret, că și din rândul acestora, în ultimul timp, tot mai rar vedem adevărați profesioniști.

Logica lucrurilor indică faptul că unul din motivele celor relatate mai sus îl constituie tendințele moderne ale procesului de educație oferit în materie de criminalistică în cadrul formării juriștilor, dar și a specialiștilor și experților judiciari. Problematika predării disciplinei criminalistice în cadrul învățământului universitar juridic este actuală, deoarece așa-numita criză a criminalisticii, atestată în ultimii ani, persistă atât în procesul de instruire, cât și de utilizare în practică a realizărilor criminalisticii, indiferent de orânduirea statală și sistemul de drept aplicat. Cercetătorii problemei aduc argumentări științifice privind necesitatea revizuirii programelor de studii în instituțiile de învățământ superior cu profil juridic, în sensul optimizării activității și sporirii calității probatoriului dobândit pe cale științifică și al realizării scopului procesului de investigare a

cauzelor penale în termeni prompti. Sunt oferite în plan conceptual direcțiile de îmbunătățire a structurii și conținutului cursului universitar de criminalistică, măsurile necesare în învățământul criminalistic universitar, întru valorificarea eficientă a cunoștințelor dobândite prin acesta.

Mulți cercetători ai domeniului constată, pe bună dreptate, că, deși importanța și utilitatea criminalisticii în bagajul de cunoștințe al oricărui jurist sunt absolut evidente, se observă, în ultimul timp, o trecere a criminalisticii în planul secund ca importanță printre materiile de studiu ale facultăților de drept. Pe de altă parte, domeniul este abordat în mod sumar, formal, criminalistica rămânând în aparență o activitate oarecum învăluită în mister, o „supraspecialitate”, un „domeniu prohibit” pentru unii sau „neinteresant” (în sensul de “nelucrativ”) pentru alții. În Rep. Moldova, spre exemplu, în unele instituții de învățământ, s-a trecut disciplina la opțional ori cursul de criminalistică s-a omis din Curriculumul universitar al studiilor de drept, deși alte state, procedând similar, după o perioadă, depun eforturi pentru a o reintroduce, implicând chiar organisme internaționale în acest sens (Germania).⁵

Este știut că, din momentul în care a început să conștientizeze apartenența sa la o comunitate socială, omul a considerat că faptele antisociale au un însemnat pericol. Drept consecință, acestea au fost incriminate, comiterea lor atrăgând anumite pedepse fizice sau pecuniare. La început, regulile respective erau integrate moralei și li se conferea o anume „greutate” prin intermediul normelor

⁵ Acestor probleme li s-au dedicat simpozioane științifice de mare amploare, cum a fost, în perioada 23–24 septembrie 2022, la București, Conferința Internațională „In memoriam Emilian Stancu”. *Învățământul universitar de criminalistică din România și Republica Moldova. Experiența europeană.*

morale, al cutumelor, al religiei (noțiunea de „păcat”), apoi al regulilor juridice și normelor de drept. Desigur că odată cu instituirea unor forme incipiente de sistem judiciar și cu desfășurarea primelor adevărate procese, apare și necesitatea demonstrării comiterii faptelor prin existența și prezentarea probelor, pentru că descoperirea faptei este în mod necesar urmată de:

1. stabilirea naturii ei (omor, lovire, vătămare corporală, furt, viol, fals etc.);
2. stabilirea împrejurărilor în care s-a comis fapta (timp, loc, stare psihică ș.a.m.d.)
3. identificarea infractorului (infractorilor) și/sau a altor persoane (coautor, complice, tăinuitor, victimă etc.);
4. dovedirea vinovăției/nevinovăției⁶.

După cum vedem, toate aceste activități presupun deținerea de către subiecții care le realizează a unui vast arsenal de cunoștințe de criminalistică. De notat că activitățile respective trebuie realizate de cei chemați să înfăptuiască actul de justiție respectând rigorile metodelor și mijloacelor științifice și în concordanță cu prevederile de procedură din codul penal.

În practica cotidiană, observăm în repetate rânduri că din cauza lacunelor în cunoștințele corespunzătoare de criminalistică s-a complicat și s-a tergiversat soluționarea multor cauze. Mai mult, dorim să atenționăm asupra faptului că de foarte multe ori constatăm compromiterea investigării cauzelor, pe motive de incompetență, de cei care se ocupă de aceasta.

Este firesc ca un jurist să înțeleagă esența și semnificația socială a profesiei sale, să conștientizeze clar natura și interacțiunea

⁶ Alămoreanu S., *Criminalistica. Note de curs*, UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Drept, 2004, p. 2.